

„Tega gotovo ne trdim,“ je odgovoril kritik, „ker je tudi njo mogoče podati na tak način, da postane lepa. Poglejte dela resničnih impresionistov — mož kot so Charles Keene, Daumier, Phil May — ali je to pomanjkanje lepote? Poglejte dela največjih impresionistov — Japoncev; ali niso krasna? In vendar ti umetniki odklanjajo najvišje principe creda, v katerega vi verujete, in ne izločujejo ničesar, kar jim more pripomoči, da dosežejo lepoto. Impresionistovo emocijo naj razgreje lepi pogled narave, njegovo inteligenco naj razgiblje pomen, subtilnost in resničnost značaja, ki ga želi naslikati — tedaj boste opazili napredek v umetnosti in ta napredek bo nevzdržljiv. Toda sedaj, se mi zdi, se gibljemo nazaj.“

Kakor odmev istega vprašanja se bere člančič v decembrovi številki nemške revije „Deutsche Kunst und Dekoration“ pod naslovom „Menschliche Werte in der Kunst“. Njegova kratka vsebina je nekako tole:

Dve desetletji se bori umetnost proti „literaturi“, proti „idejam“, proti vsemu pripovedovalnemu v umetnosti. Umetnina je le za oko in naj nikdar ne apelira na opazovalčevo srce ali njegov um. Ta boj se je razvil iz nasprotja proti umetnosti osemnajstega in devetnajstega stoletja, ki je imelo „idejno“ plat umetnosti za ravno tako važno kot formalno.

Pa to novo pojmovanje umetnikove naloge je nastajalo počasi, skoro nezavedno. Ko se je oblikovala nova forma — moderna umetnost — so stali formalni problemi seveda v ospredju in pozornost umetnikova je veljala zlasti njim, medtem ko je bila vsebinska stran brez pomena. Iz tega slučajnega zanemarjanja

vsebine se je razvilo načelno odklanjanje vsebinskega, vsega, kar je bilo optično podano in je hotelo biti več kot le optičen pojav. Manetovi Šopi špargeljnov so dosegli velik kos svoje slave ravno zato, ker so služili kot demonstracijski predmet v boju proti „literaturi“.

Vendar je tudi ta boj doživel različne faze. Najprej so opravičeno trdili:

„Dobro slikano zelje je večja umetnina kot slabo slikana Madona.“

Toda kmalu nato je dobil boj ostrejšje oblike; tedaj so rekli: „Dobro slikano zelje je ravnotako velika umetnina kot dobro slikana Madona.“

Danes se pa sliši: „Dobro slikano zelje je večja umetnina kot dobro slikana Madona“ — ker opazovalec pri zelju ne misli na nič drugega, kot na formalno stran slike, na način, resničnost, prepričevalnost naslikanega predmeta, medtem ko pri Madoni vsebinska lepota slike moti in podkupa pravično sodbo očesa.

To načelo moderne umetnosti je dokaz velike kulture in občutljivosti našega očesa ter resnobe, s katero umetnost rešuje svoj glavni problem, problem forme. Vendar ne bomo mogli dolgo na tem ostati. „Nespametno je, če se umetnik načelno odreče možnosti, da izzove v gledalcu velike predstave, da razgreje v njem neskončno skalo človeških čustev. Vplivati hoče vsak umetnik, vsak hoče celo geniti in pretresti. Človek, tudi takrat, kadar stoji pred umetnino, ni samo oko, ampak je celota, v kateri nimajo čuti večje pravice od čustva in uma. Vplivati je mogoče na vsako teh zmožnosti. Toda najhvaležnejši je človek umetniku tedaj, kadar vpliva umetnina na vse obenem.“

I. C.

TO IN ONO.

Ljudski oder. — Dne 26. decembra in 1. januarja so na „Ljudskem odru“ ponovili — spet obakrat v razprodani hiši — Sardenkovo „Mater svetega veselja“. — Na sv. Treh kraljev večer so uprizorili „Bele rože“ nemškega ljudskega dramatika Willhardta. Po objavljenih kritikah povzamemo, da spada delo v literarnem oziru med drame prav slabe vrste, ki tudi pri nas ni doseglo nikakega uspeha, klub zadovoljivemu nastopu nekaterih igralcev in igralk. Obisk je bil slab. — Dne 21. januarja so igrali za predpust Milčinskega „Cigane“, seveda nekoliko skrajšane. Dvorana je bila prav dobro zasedena in občinstvo se je pošteno nasmejalo. Bučni — pač preveč prešerni — smeh je zatopil večkrat besede na odru. Igralo se je sicer še večkrat v prepočasnem tempu, pri nastopih, ki zahtevajo spretnosti v salon-skem kretanju, se je pokazalo včasih pomanjkanje prakse iz življenja, tako da je bila na primer vloga dr. Veselka kljub očitnemu prizadevanju po našem mnenju čisto zagrešena. Kdor pa je zasledoval razvoj „Ljudskega odra“ od pričetka, je moral priznati, da se mnogi igralci in igralkе čutijo na odru že prav domače. V prvi vrsti moram tu omeniti Brenka in Anico Puc, dalje tudi sodnega nadzornika Cvetana in Zajca. Eno napako pa smo opazili večkrat: V igri, ki nudi

že sama na sebi vse polno komičnih prizorov, so se pri uprizoritvi komična mesta še daleč preko mere podčrtavala, tako da je bil del občinstva od smeha solzan, drugi pa ves preplašen od strahu, da to pelje od dramatične umetnosti stran proti cirkusu. Če se n. pr. avskultant pred sodnim nadzornikom trese kar v velikih nihljajih, je to neverjetno in neokusno. Kar se je v igro vkljub črtanju ekstemporiralo ali pa sploh postavilo, je bilo — da rabim mil izraz — neumestno. — Zanimivo bi bilo morebiti opozoriti še na to, da Blažu Mozolu v II. dejanju niso ploskali samo na odru, ampak deloma tudi — v dvorani.

I. D.

Koncert „Glasbene Matice“. V nedeljo, dne 14. januarja, je dala „Gl. Matica“ v veliki dvorani hotela „Union“ svoj prvi letošnji redni koncert. Na sporedu so bila samo domača dela.

„Slovenska filharmonija“ pod vodstvom kapelnika gosp. V. Talicha je prav dobro igrala dva Lajovčeva orkestralna stavka: Andante in Capriccio. Meni do sedaj te dve izborni Lajovčevi skladbi še nista bili znani; bil sem ju prav zelo vesel, ko sem ju slišal pri koncertu. Zlasti Andante je čudovito krasen, bogato in plemenito melodičen, okusno in ne vsiljivo modern ter kar najbolje instrumentiran. Lajovčeve orkestralne skladbe (poleg ravnokar ome-

njenih dveh stavkov še en Andante v C) so sigurno najboljše dela te vrste v naši glasbeni literaturi.

Moški zbor „Gl. Matice“ je nato izvajal štiri skladbe: dr. G. Krekovo „Bratje, v kolo se vstopimo“, O. Devovo „Tihi veter od morja“, dr. G. Krekovo „Barčico“ in Jos. Michlovo balado „Atila in ribič“. O dr. G. Krekovem zboru „Bratje, v kolo“ sem svojčas že pisal v „Dom in Svetu“. Skladba je kljub nekoliko trdemu in navadnemu začetku ter odločno težavnemu koncu zelo dobro uspela; najlepše pa se je slišal srednji, mirni, iskreno občuteni del. Devov „Tihi veter“ je deloma prav nežen, deloma živahno gorak, v glasbenem oziru vseskozi čeden zbor; besedilo pa neprimerno. — Dr. G. Krekova „Barčica“ („Novi Akordi“ 1910, A. štev.) lepo slika otožno vožnjo treh fantov, ki nimajo domovja, ne družine, pa plovejo čez široko morje iskat si doma. V tem za izvajanje zelo priporočljivem zboru nastopita tudi bariton in tenor solo, ki sta ju pri Matičnem koncertu pela gg. Černe in Kovač. — Jos. Michlova balada „Kralj Atila in ribič“ se odlikuje po čudovito natančni deklamaciji, oziroma ilustraciji celega teksta. Znamenita, a tudi sila težka skladba. Tem večja čast zboru, ki je balado kakor tudi ostale skladbe absolviral z veliko sigurnostjo in preciznostjo. Predvsem pa čast koncertnemu vodju, g. M. Hubadu, ki zna z izredno inteligenco prodirati v še tako težke skladbe in jih podajati s svojim zborom na tako dovršen način.

Mešani zbor „Gl. Matice“ je zapel a capella tri skladbe: prijazno Fr. Gerbičovo „Po zimi“, svečanomirno E. Adamičovo „Večerno“ in mojo „Pesmi žrjavov“. Tudi ti trije zbori so zelo lepo uspeli. O „Pesmi žrjavov“ omenjam le toliko, da se je izvajala natančno po mojih intencijah in si je lepše, idealneje izvajane ne morem misliti.

Kot zadnja točka koncerta se je ponovno izvajal N. Parmov „Povodnji mož“, balada za mešani zbor, solo in orkester. Melodiozno delo je prišlo vseskozi do veljave in napravilo zelo prijeten vtis. Solo sta pela gospa Pavla Lovšetova in gosp. Leopold Kovač ter pogodila svoji vlogi na splošno zadovoljnost pričujočega množičnega občinstva.

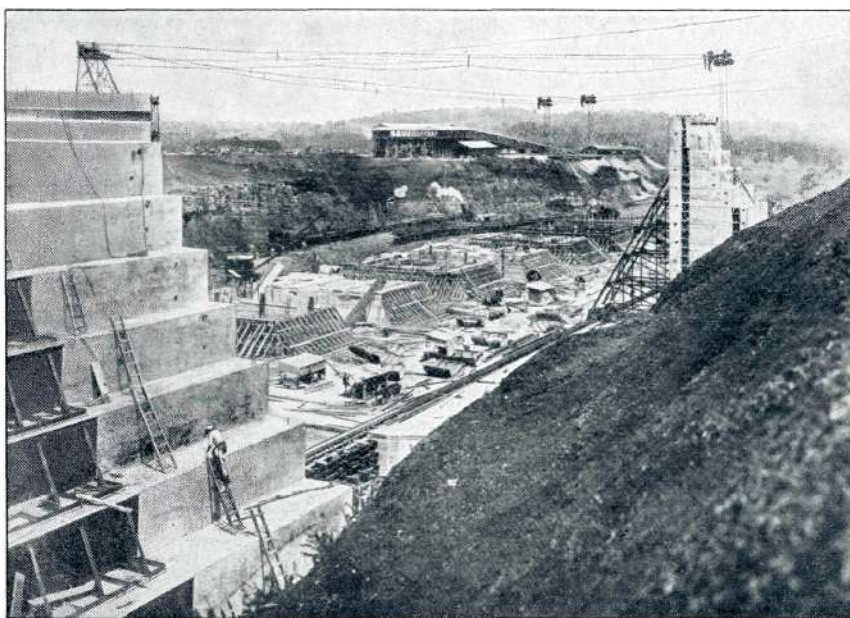
Stanko Premrl.

Knjiga o Prešernovi arhitektiki. Znano je, da je dr. Žigon prvi razkril zakone Prešernove arhitektonske umetnosti in prišel do zaključka, da je vplival pri tem na pesnika učenjak Čop; odkod pa je zajemal Čop, na to vprašanje dr. Žigon ni odgovoril. Zgrabil pa je to vprašanje njegov učenec, g. cand. prof. Jos. Puntar ter začel kopati na globoko; to ga je privedlo k estetiki romantiške šole in odtod nazaj v antiko. Napisal je o tem knjigo, ki se pravkar tiska;

v prihodnji številki prinesemo obširnejšo oceno tega zelo zanimivega in trudapolnega raziskovanja. Toliko smo že videli, da pisateljeva izvajanja prinašajo neke vrste — razodetja.

„La Divina Commedia“ pri Angležih in Francozih. Učeni angleški dantolog Paget Toynbee poroča (Il giornale dantesco, 1911, IV. zvez.), da je popolnih prevodov te pesnitve v angleščini 25, izmed teh 10 v tercinah (torej kakor v izvirniku), 6 v metru izvirnika, a brez rim, dalje 5 v prozi in še 4 v drugačnih metrih. Pričeli so pa še drugi prevajati, pa so obstali sredi pota: in so eni prevedli le Pekel: 21 prevodov, in sicer 8 v tercinah, 8 v nerimanih enajstercih, 3 v prozi in 2 v raznih metrih, tako da imajo potemtakem Angleži Pekel preveden 40 krat, in sicer: 18 krat v tercinah, 14 krat v nerimanih enajstercih, 9 krat v prozi in 6 krat v raznih drugih svobodnih metrih; potem so Vice še posebej prevedene 6 krat, t. j. 1 krat v nerimanih enajstercih, 3 krat v prozi, 2 krat v svobodnih metrih, in so torej vsegaskupaj prevedene Vice 31 krat, in sicer: 10 krat v tercinah, 7 krat v nevezanih enajstercih, 8 krat v prozi, in 6 krat v svobodnih metrih. Nebesa so bila razen gori omenjenih 25 prevodov posebej prevedena samo še enkrat v prozi, tako da so torej prevedena vsega skupaj 26 krat. — Kaj pa Francozi? Ti imajo 20 popolnih prevodov in sicer: 7 v verzih, 13 v prozi; razentega imajo še posebej Pekel preveden 14 krat (11 krat v verzih, 3 krat v prozi), Vice samo enkrat še posebej (v prozi), in Nebesa še 2 krat (1 krat v prozi, 1 krat v verzih); skupno torej 34 prevodov Pekla (18 v verzih, 16 v prozi), 21 prevodov Vic (7 v verzih, 14 v prozi), in 22 prevodov Nebes (8 v verzih in 14 v prozi). Angleži imajo torej mnogo več prevodov nesmrtnega Dantejevega dela nego Francozi; a zanimati so se začeli za „Divino Commedio“ Francozi prej, kajti njih prvi prevod je bil dogotovljen l. 1524., dočim je bil angleški dovršen prvi šele l. 1760.

Dr. J. D.

KOPANJE PANAMSKEGA KANALA.